

Отже, можна констатувати що, з однієї сторони, інститут дискреції органів публічної влади направлений на забезпечення дотримання принципу верховенства права в тому числі і принципу правової визначеності, а з іншої сторони саме принцип правової визначеності встановлює, програмує роботу самого інституту дискреції органів публічної влади, що свідчить про позитивний взаємний вплив даних явищ одне на одного.

Література:

1. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право: Навчальний посібник / За заг. ред. Р.С. Мельника. К.: Ваїте, 2014. 376 с.
2. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17 лютого 2022 року. URL [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text).
3. Омелян В.О. Адміністративний розсуд в діяльності публічної адміністрації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2020.
4. Головатий С. П. Верховенство права (правовладдя): як його тлумачить Венеційська комісія. Право України. 2011. № 10. С. 154–184.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-10>

ІНСТИТУТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ТА ВИКЛИКИ

Прокопчук Назар Іванович

викладач

*Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола
м. Тернопіль, Україна*

Музичка Сніжана Василівна

здобувач освіти

*Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола
м. Тернопіль, Україна*

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала повномасштабне вторгнення на території України, яке у свою чергу призвело до введення Президентом України воєнного стану. По свої суті воєнний стан є особливим правовим режимом, що вводиться в умовах загрози національній безпеці та територіальній цілісності держави. Спільно з цим під час воєнного стану в Україні можуть бути запроваджені

обмеження конституційних прав і свобод громадян, що передбачені Конституцією України [1] та Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [2]. Такі заходи є необхідними для забезпечення національної безпеки, обороноздатності та громадського порядку.

Основні категорії прав і свобод, які можуть бути обмежені під час воєнного стану визначені Законом України «Про правовий режим воєнного стану», а саме:

- свобода пересування – пп. 5, 6 ст. 8 Закону (введення комендантської години, обмеження на виїзд громадян з певних територій або їх в'їзд до таких зон, встановлення спеціального режиму пересування транспортних засобів);

- право на зібрання, мітинги, страйки – п. 8 ст. 8 Закону (заборона або обмеження на проведення демонстрацій, масових зібрань чи інших акцій);

- право власності – п. 4 ст. 8 Закону (можливість примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, зокрема об'єкти фонду захисних споруд цивільного захисту, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань, вилучати транспортні засоби, техніку та інші ресурси, для потреб держави);

- трудові права – п. 2 ст. 8 Закону (введення трудової повинності для працездатних осіб з метою виконання оборонних робіт, мобілізація громадян на виконання завдань для потреб Збройних Сил України або інших структур);

- особиста недоторканність – п. 7 ст. 8 Закону (перевіряти документи у осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян затримання осіб, підозрюваних у діяльності, що загрожує національній безпеці);

- підприємницька діяльність – п. 3 ст. 8 Закону (використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи);

- політичні права – п. 9 ст. 8 Закону (тимчасова заборона діяльності політичних партій чи організацій, які загрожують національній безпеці, обмеження виборчого процесу (вибори або референдуми можуть бути відкладені)) тощо.

Як видно з норм законодавства та реалій сьогодення, обмеження охоплюють як особисті, так і політичні та соціально-економічні права. Це дає змогу державі оперативно реагувати на загрози, що виникають у зв'язку з агресією або іншими викликами національній безпеці.

Водночас важливо підкреслити, що такі обмеження є тимчасовими, діють виключно в межах закону та спрямовані на захист інтересів суспільства й держави в умовах воєнного стану.

Варто розуміти, що в умовах війни держава стикається з такими проблемами як:

1) Забезпечення права на життя в умовах активних бойових дій яке є одним із ключових завдань держави навіть під час дії воєнного стану. Це право є фундаментальним і гарантованим Конституцією України (ст. 27), а також міжнародними документами, такими як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [3] та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [4]. Механізмом забезпечення цього права є: евакуація населення із зон бойових дій, забезпечення цивільного захисту, яке полягає у облаштуванні укриттів та сховищ, проведення навчань для населення щодо дій у випадку авіа ударів, обстрілів чи інших загроз, розгортання медичних пунктів та госпіталів у безпечних регіонах, надання медичної допомоги населенню в зоні бойових дій, регулярне оприлюднення офіційної інформації про загрози, порядок дій та правила поведінки тощо.

2) Гуманітарна криза в умовах збройного конфлікту часто супроводжується гострою нестачею базових ресурсів, таких як вода, їжа та медична допомога. Забезпечення доступу до цих ресурсів є критично важливим для виживання населення.

3) Захист прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та біженців є важливим аспектом гуманітарної політики, особливо в умовах збройного конфлікту. Громадяни, які змушені залишати свої домівки через війну мають особливі потреби у захисті своїх прав, а також у доступі до основних ресурсів (житло, їжа, медичні послуги тощо).

4) Одним з найскладніших викликів під час збройних конфліктів є забезпечення прав затриманих, військовополонених та осіб, які постраждали від воєнних дій, що часто призводять до серйозних порушень прав людини. Проблеми, які виникають у цій сфері, можуть мати негативні наслідки як для самих постраждалих, так і для міжнародної безпеки та стабільності. При вирішенні таких проблем необхідно щоб держави та міжнародні організації дотримувались стандартів міжнародного гуманітарного права для їх правового захисту та відновлення прав після закінчення конфлікту.

Міжнародне гуманітарне право, або як його ще називають право війни, має важливу роль у захисті осіб, які не беруть участі в бойових діях, і в обмеженні методів ведення війни. В умовах воєнного стану таке право є ключовим інструментом для забезпечення прав людини та гуманітарних стандартів, що регулює такі ключові аспекти: захист цивільного населення, військовополонених, поранених і хворих, заборона на використання певних видів зброї (зброї, що спричиняє надмірні страждання або має непередбачувані наслідки, такі як хімічна, біологічна, або наприклад, протипіхотні міни тощо).

По своїй суті міжнародне гуманітарне право є основним механізмом для зменшення страждань населення в таких умовах. Однак для ефективного забезпечення виконання його норм необхідна політична воля, міжнародне співробітництво та постійний контроль з боку міжнародних організацій.

Одним з важливих аспектів для захисту осіб, які постраждали від збройної агресії росії є її відповідальність за воєнні злочини та злочини проти людяності, яка спрямована на забезпечення правосуддя для осіб, які скоїли серйозні порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини.

Такі злочини можуть мати тяжкі наслідки для жертв і мають безпосередній вплив на стабільність міжнародного порядку. Визначення відповідальності за ці злочини є ключовим для запобігання безкарності та забезпечення справедливості. Основними типами таких злочинів згідно з нормами Міжнародного гуманітарного права є: атаки на цивільних осіб або цивільні об'єкти, знущання та жорстоке поводження з військовополоненими, порушення принципу пропорційності (використання сили, яка не відповідає військовій необхідності, що спричиняє непотрібні втрати серед цивільного населення або значні руйнування), примусова праця, тортури, нелюдське поводження та страти. Злочини, що є воєнними або проти людяності, караються на міжнародному рівні через механізми міжнародного правосуддя. Відповідальність за ці злочини здійснюється за допомогою таких інструментів, як міжнародний кримінальний суд, спеціалізовані трибунали, національні суди, комісії та організації з розслідування.

Висновок. На нашу думку, надзвичайно важливим завданням в умовах воєнного стану для забезпечення та захисту прав людини, їх правової обізнаності стає проведення навчань, спрямованих на те, щоб громадяни знали свої права, обов'язки та способи захисту своїх інтересів, навіть у складних умовах. Це сприяє не лише захисту прав окремих осіб, а й зміцненню правопорядку та довіри до державних інституцій.

Попри виклики, які постають перед інститутом прав людини під час війни, суворе дотримання національного законодавства та міжнародних стандартів прав людини є ключем до збереження людської гідності та справедливості. Це дозволяє державі зберігати баланс між безпекою та захистом основних прав, що є основоположним навіть у найскладніших обставинах.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Txt>

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Прийнятий Генеральною Асамблеєю Об'єднаних націй 16 грудня 1966 року і набрав чинності 23 березня 1976 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-11>

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ У ВІЙНАХ: АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА МІЖНАРОДНІ ЗУСИЛЛЯ У БОРОТЬБИ

Сербасва Дар'я Олегівна

здобувачка освіти

*Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна*

Предместніков Олег Гарійович

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
завідувач кафедри права*

*Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна*

У сучасному світі проблема використання зброї масового знищення у війнах є актуальною та складною. Дослідження присвячено аналізу філософсько-правовому аспекту проблем, викликів, які ставиться перед міжнародним співтовариством, та зусиль, спрямованих на боротьбу з її поширенням. Використання зброї масового знищення у війнах порушує міжнародні норми та стандарти, включаючи загальну Конвенцію про заборону використання зброї масового знищення 1925 року, Конвенцію про заборону розробки, виробництва, накопичення та використання хімічної зброї та її знищення 1993 року, Конвенцію про заборону